

პოლიტიკა და საგარეო ვაჭრობა

ავტორი: დუაიტ ლი

საკითხი მოსაფიქრებლად: რატომ აკისრებს სახელმწიფო გადასახადებს და ზღუდავს ვაჭრობას?

თავისუფალ ვაჭრობასთან დაკავშირებული არგუმენტები უდავოა, როგორც თეორიულად, ისე - პრაქტიკაში, როდესაც საქმე გვაქვს ისეთ კონცეფციებთან, როგორიც არის ალტერნატიული დანახარჯები და შედარებითი უპირატესობა. მაშინაც კი, თუ ქვეყნის მოსახლეობას აბსოლუტური უპირატესობა აქვს ყველაფრის წარმოებაში, ისინი მაინც სარგებლობენ საერთაშორისო ვაჭრობით, რადგან მათ არ შეიძლება ჰქონდეთ შედარებითი უპირატესობა ყველაფრის წარმოებაში.

თავისუფალი ვაჭრობის მხარდამჭერი თეორიული არგუმენტები მყარდება დიდი რაოდენობით ემპირიული მტკიცებულებებით. რაც უფრო მეტად მისცემს ქვეყანა საერთაშორისო ვაჭრობას თავისი სანარმოო ძალიანმევის შედარებადი უპირატესობებისკენ წარმართვის შესაძლებლობას, ის ცხოვრების უფრო მაღალ დონეს უზრუნველყოფს იმ ქვეყნებთან შედარებით, რომლებშიც შეზღუდულია ამგვარი ვაჭრობა. ამ მტკიცებულების მიუხედავად, თითქმის არცერთი ქვეყანა უჭერს მხარს თავისუფალი ვაჭრობის პოლიტიკას. იშვიათი და, როგორც წესი, მოკლევადიანი გამონაკლისებით, სახელმწიფოები ამცირებენ პროდუქტიულობას და მათი მოქალაქეების კეთილდღეობას, იმპორტის დაბეგვრით ან მასზე კვოტების დაწესებით. რატომ ხდება ასე? ამ შეკითხვაზე პასუხის გაცემა წარმოდგენილი ესეს დანიშნულებაა.

თანამშრომლობა და კონფისკაცია

თავისუფალი ვაჭრობის უპირატესობის გათვალისწინებით, არცერთი ხელისუფლება არ შეუქმნიდა იმპორტს ბარიერებს, პოლიტიკური პროცესი

იმავე ხარისხის სოციალურ თანამშრომლობას რომ უზრუნველყოფდეს, რასაც საბაზრო პროცესი. როდესაც სავაჭრო შეზღუდვები აღმოიფხვრება, მომხმარებლები სარგებელს ნახულობენ, თუმცა ზოგიერთი მუშაკი და ინვესტორი აგებს. ამგვარი ზარალის უმრავლესობა დროებითია, ამასთან რამდენიმე მათგანს შესაძლოა მუდმივი ხასიათიც ჰქონდეს. მათაც კი, ვინც მუდმივ ზარალს მიიღებენ მათი მრეწველობის სავაჭრო დაცვითი მექანიზმების აღმოფხვრიდან, უკეთესი ცხოვრება ექნებათ ეკონომიკაში მთლიანად თავისუფალი ვაჭრობით, ვიდრე პირობებში, რომელშიც დაცულია მხოლოდ ადგილობრივი მრეწველობები. მაშინაც კი, თუ მოქალაქეები უპირატესობას მიიღებენ მათი მრეწველობის სფეროს დაცვით, სხვა სექტორების დაცვის შედეგად ისინი, როგორც მომხმარებლები, ბევრად მეტს წააგებენ.

ის მრეწველობის წარმომადგენლები, რომლებსაც დაძაბული საერთაშორისო კონკურენციის გარემოში უწევთ მუშაობა, მთავრობისგან დაცვას მოითხოვენ ისეთი ხარჯებისგან, რომლებსაც სახელმწიფო სხვებს აკისრებს ამგვარი დაცვის უზრუნველსაყოფად. თუმცა პროტექციონიზმი არ წარმოიქმნებოდა, თუ მრეწველობა ამ დანახარჯების დაფარვაზე იქნებოდა პასუხისმგებელი, რადგან ეს ტვირთი მომხმარებლებზე ყოველთვის უფრო მეტია, ვიდრე დაცული მრეწველობის სარგებელი.

სამწუხაროდ, ის სარგებელი, რომელსაც ადამიანები სახელმწიფოსგან იღებენ, მის რეალურ ღირებულებას არ ასახავს, როგორც ეს ბაზრის პირობებში ხდება. საბაზრო თანამშრომლობა წარმოიქმნება ბაზრის უნარიდან მიიღოს, მოაგროვოს და გააზიაროს ინფორმაცია დიდი რაოდენობით ხალხზე ისეთი ფორმით, რომ ამგვარი მონაცემები გათვალისწინებული იყოს დანახარჯებზე პასუხისმგებელი პირების მიერ. აბსოლუტურად განსხვავებული ვითარების მომსწრენი ვხდებით, როდესაც პოლიტიკური გადაწყვეტილებების საფუძველზე გაწეული ხარჯები მრავალ ადამიანზე ნაწილდება. ამგვარი ხარჯები, როგორც წესი, იგნორირებულია. შესაბამისად ხელისუფლება ხდება ის ინსტრუმენტი, რომლითაც ხალხს შეუძლია მიიღოს კერძო სარგებელი კონფისკაციის, და არა - თანამშრომლობის გზით.

ბევრის სისუსტე

სავაჭრო შეზღუდვებით კონცენტრირებულ სარგებელს იღებს დაცული მრეწველობის რამდენიმე კომპანია, დანახარჯების ყველა მომხმარებელზე გადანაწილების ხარჯზე. როდესაც სავაჭრო შეზღუდვების შემოღებასთან დაკავშირებული დანახარჯები გადანაწილდება მილიონობით მომხმარებელზე, ცოტა თუ შეამჩნევს მცირე ფასნამატს, რომელსაც ისინი იხდიან დაცულ პროდუქტში. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, მომხმარებლები ყიდულობენ ასობით განსხვავებულ პროდუქტს, ხოლო ერთი პროდუქტის ფასში მცირე ზრდას, როგორც წესი, მცირე გავლენა აქვს ნებისმიერი მათგანის კეთილდღეობაზე. მაშინაც კი, თუ მომხმარებელმა იცის ფასის ამგვარი მატების შესახებ, მას იშვიათად ეცოდინება, რომ მატება სავაჭრო შეზღუდვის გამო ხდება. თუნდაც იმ შემთხვევაში, თუ მომხმარებელი გაიგებს ფასის ზრდის მიზეზს, მას მცირე მოტივაცია ექნება იმისა, რომ პოლიტიკურად გაასაჩივროს ეს ფაქტი. და თუ ამგვარი ადამიანი მიაღწევს სავაჭრო შეზღუდვების მოხსნას, გაწეული ძალისხმევა მას შეზღუდვის ტოლფასი ან მასზე მეტი დაუტდება. მიუხედავად იმისა, რომ შეზღუდვის აღმოფხვრიდან მიღებული სარგებელი უზარმაზარია, მისი უმეტესობა სხვა მომხმარებლებზე გადანაწილდება, იმის მიუხედავად, ისინი იღებენ მონაწილეობას პოლიტიკურ მოქმედებაში თუ არა. თუმცა მათი პოლიტიკური ბრძოლა დადებით შედეგებს ვერ მიიღებს, თუ ის მარტო იმოქმედებს.

რა თქმა უნდა, თუ მომხმარებლების დიდი რაოდენობა შეთანხმებულად იმოქმედებს, მათ აუცილებლად ექნებათ გადამწყვეტი პოლიტიკური გავლენა. თუმცა, იმის გამო, რომ მომხმარებლების რაოდენობა ძალიან დიდია, ხოლო ღირებულების ზრდა თითოეულისთვის უმნიშვნელოა, თითქმის შეუძლებელია მათი მობილიზება პოლიტიკური აქციების მოსაწყობად. როგორც ხშირად ხდება, რაც უფრო დიდია პოლიტიკით დაზარალებული ადამიანების რიცხვი, მით სუსტია მათი პოლიტიკური გავლენა.

უმცირესობის ძალა

მეორეს მხრივ, იმის გამო, რომ სავაჭრო შეზღუდვებით სარგებელს მცირე რაოდენობით ადამიანი ნახულობს, სწორედ ეს უმცირესობა შესძლებს მათთვის ხელსაყრელი იდეების ეფექტურ ლობირებას. თითოეული ადამიანის სარგებელი მნიშვნელოვანი იქნება და თითოეულს ეცოდინება საკუთარი შემოსულობა და ამგვარი სარგებლის წყარო. ამასთან, ბენეფიციარების მცირე რაოდენობიდან გამომდინარე, პოლიტიკური აქციის ორგანიზება მათთვის შედარებით მარტივია. მართლაც, ისინი ორგანიზებული არიან საწარმოო და პროფესიონალური ასოციაციების მიერ. შესაბამისად, როდესაც განიხილება სავაჭრო შეზღუდვის საკითხი, ამ განხილვას ბევრი მხარდამჭერი ეყოლება, ხოლო უმცირესობა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) შეზღუდვების წინააღმდეგ გამოვა. შედეგად მივიღებთ მიკერძოებულ დამოკიდებულებას კონცენტრირებული სარგებლის უზრუნველყოფის მიმართ, ხოლო ბევრად მსხვილი, მაგრამ გაფანტული ხარჯები უგულვებელყოფილი იქნება. შესაბამისად, ხშირად ხდება ისე, რომ რაც უფრო მცირეა პოლიტიკით მოსარგებლე ადამიანების რაოდენობა, მით უფრო ძლიერი პოლიტიკური გავლენა აქვთ მათ ამგვარი გადაწყვეტილების სასარგებლოდ.

მცირე, ორგანიზებული ჯგუფებით, რომლებსაც შეუძლიათ სარგებლის მიღება ფართო საზოგადოების ხარჯზე, ვაჭრობაზე დაკისრებული შეზღუდვებით (და მრავალი სხვა სპეციალური ინტერესების მექანე პოლიტიკებით), პოლიტიკური პროცესი უზრუნველყოფს მცირე სოციალურ თანამშრომლობას. ამ მიზეზით, ხელისუფლება მუდმივ საფრთხეს წარმოადგენს სოციალური თანამშრომლობისთვის, რომელიც თავისუფალი ბაზრის პირობებში განხორციელებული საქმიანობიდან მოდის.

გავითვალისწინოთ რამდენიმე დანახარჯი

სავაჭრო შეზღუდვების ხარჯები ზემოთ მოცემულ ინფორმაციაზე გაცილებით უფრო რთული გამოსავლენია. მოდით განვიხილოთ შეზღუდვები ფოლადის იმპორტის მაგალითზე. ცოტა ადამიანი თუ ყიდულობს პირდაპირ ფოლადს. ისინი იხდიან მის ღირებულებას არაპირდაპირი გზით, როდესაც

ისინი ყიდულობენ ფოლადისგან დამზადებულ პროდუქტებს. ამასთან, როდესაც იმპორტზე შეზღუდვები ზრდის ფოლადის ფასებს, დასაქმების შესაძლებლობები მცირდება იმ მრეწველობაში, რომლის წარმოებაც ფოლადზეა დამოკიდებული. იმ ადამიანებმა, რომლებიც ვერ იღებენ სამსახურს სავაჭრო შეზღუდვების გამო, იშვიათად იციან ამის მიზეზი. შეფასებების თანახმად, ფოლადის იმპორტის შეზღუდვა აშშ-ის ბაზრის 15 პროცენტამდე ამერიკელ მომხმარებლებს წელიწადში 189 000 აშშ დოლარი დაუჯდება, ფოლადის მრეწველობაში თითოეული შენარჩუნებული სამსახურისთვის. ფოლადის ფასების ზრდის გამო სამუშაო ადგილების რაოდენობა 3,5-ზე მეტჯერ შემცირდება შეერთებულ შტატებში.⁽¹⁾

დასკვნითი შეკითხვები: რა უფრო მეტად უწყობს ხელს სოციალურ თანამშრომლობას, ბაზრების თუ სახელმწიფოს საქმიანობა? სოციალური თანამშრომლობის ხარისხი მოქმედებს თუ არა ეკონომიკურ პროგრესზე და ადამიანების ცხოვრების სტანდარტებზე? დაასაბუთეთ თქვენი პასუხი.

1. იხილეთ Arthur Denzau, "American Steel: Responding to Foreign Competition," Center for the Study of American Business, Washington University, St. Louis, Mo., February 1985. [↩](#)